

OMA MAA

Viljandi, november 2009

Sakala maleva esindajad külastasid Kesk-Soome Reservväelaste Liitu

Septembrikuu viimasel nädalavahetusel käis Sakala maleva esindus ltn Raivo Asuküla ja vbl Toomas Elias külas Kesk-Soome Reservväelaste Liidul (Keski-Suomen Reserviläispiiri), kellega Sakala maleval on kujunenud pikaajalised sõprusuhted. Vastastikused külaskäigud toimuvad igal aastal.

Viimati oli Kesk-Soome reservväelaste rohkearvuline delegatsioon Sakala maleva 91. aastapäeva tähistamisel septembrikuu alguses Hallistes. Seal edastasid soomlased Sakala malevale kutse tulla 26-27. septembril nende 50. aastapäeva pidustustele.

Meie külaskäik algas nagu tavaliselt laevaga Tallinnast. Helsingi sadamas oli meid vastu võtmas juba mitmest eelmisest kohtumisest tuttav Kesk-Soome reservväelane Alpo Vilenius. Reis läbi sügise Soome oli päiksepaiseline ja ilus. Laupäev kulus Jämsänkoski, Haapamäki ja Keuruu ümbruse vaatamisväärtustega tutvumisele. Eriti tore oli näha Petäjavesi kirikut. See üle 500 aasta vana puukirik on kantud UNESCO maailmapärandi nimekirja ja on eriti hinnaline selle poolest, et on Soome kõige põhjapoolsem ainuke säilinud puukirik.

Kesk-Soome Reservväelaste Liidu 50. aastapäeva pidustused algasid jumalateenistusega Haapamäki kirikus, kus viibisid kõik pidustusest osavõtjad. Pärast jumalateenistust toimus pidulik pärgade panek sõjas langenute mälestussamba juurde. Samal ajal algas Soome kaitseväge sõjatehnika näitus, kus sõdurid tutvustasid uudistajatele kõige kaasaegsamaid nende kaitseväge kasutuses olevaid relvi ja sõjamasinaid. Pidulikust vastuvõtust jagati tunnustustublimatele reservväelastele, anti auastmeid ja esinesid kohalikud kultuuritegelased. Peaesinejaks pidulikust vastuvõtust oli Soome brigaadikindral Markku Nikkilä. Oma kõnes rõhutas kindral Nikkilä korduvalt, et Soomele idast lähtuv oht on kahjuks aasta-aastalt järjest suurenev. Sellepärast on Soome kaitseväge sõjatehnika ja üksuste lahinguvõime suurendamine praegu eluliselt vajalik. Samas on tarvilik kõigi Soome reservväelaste parem väljaõpe ja reservväelaste baasil kaitsevägele mobiilsete üksuste loomine. Oma ettekandes rõhutas kindral korduvalt vajadust luua ja hoida koostöösuhteid lähiliitlastega, kellel uues globaliseerunud maailmas samad eesmärgid ja kõrgetasemeline väljaõpe.

Siin võib Eesti kaitsejõudude ja kaitseväe arendamise ning meie relvastuse uuendamise vajadusega tõmmata julgelt mitu paralleeli.

Viibides külaskäigu ajal eraviisiliselt Soome reservväelaste kodudes, nägime oma üllatuseks, kui palju Soome riik usaldab oma reservväelaste kätte mitmesuguseid relvi ja laskemoona. Samuti tunnetad nendega vesteldes ilmselt ainult Soome rahvale omast tugevat kaitsetahet ja mõistad nende kodumaa vabana hoidmise vajalikkust ja hinda.

Raivo Asuküla

Kopter lendas Valka

• Nõnda sai Valga endale raudlinna

16. oktoobril leidis Valgas aset midagi erakordset – linn sai endale kopteri MI-8. Lennata sellega pole küll enam võimalik, kuid vaadata, mismoodi näeb välja meile vähetuntud lind, seda küll. Kopterimüra-akas, mille tiiviku läbimõõt on üle 20 meetri, leidis endale viimase pesa Isamaalise Kasvatuse Muuseumis Pikk 16 A, kus talle pakuvad seltsi vana tank, soomuk, mitmed veoautod, suurel hulgal vähemaid relvi ja muud sõjandusega seonduvat. 1995. aastast peale teenis Saksamaalt saadud kopter Eesti piirivalve halduses päästes merehädalisi ja kalapüügihulle. Masina lennutunnid olid täis, tema töö tehtud. Kolm mehhist lendurit seiskasid mootori, astusid

jalameestena Valga pinnale ja võtsid vastu tänukirjad ning mitmesajapealise rahvahulga imetluse. Kopteri andis muuseumile üle siseminister Marko Pomerants, kes ütles, et seda masinat soovisid mitmed, kuid sai Valga. Saamis- lugu oli muidugi keerukam: major Meelis Kivi, kes muuseumi on loonud kolmest kõrrest ja tedremunast, nägi ka sellegi eksponaadi hankimisel hulga vaeva. Tal tuli veenda ja tõestada, et isamaaline kasvatuse on oluline, et selle aluseks on kaitsetahe ja meie noorukese riigi kaitsejõudude ajalugu. Mõistmist major Kivi ju leidis, aga raha poolest oli asi kitsam.

Milleks muuseumile kopter, tank, kergrelvad ja muu sõ-

jaline varustus? Ikka selleks, et äratada huvi riigi kaitsetal- jalike vahendite vastu. Ainult sõnaga, sh kirjasõnaga, noori ei köida. Seda kinnitab kas või kopteri ootamine ja vastuvõtt: rahvahulgas oli tähelepanu- väärne osa lapsi. Koolikotid veel õlal, koju polnud ju aega minna, turnsid nad tanki ja soomuki otsas, kuni oodatud kopter maandus. Äge! Tiivik tekitas nii tugeva tuulepuhan- gu, et viis maast lehed lendu ja mütsi peast. Kui saaks ise niisugust masinat juhtida! Major Meelis Kivi, tollal piir- valve leitnant, algatas üheksa aastat tagasi Lõuna-Eesti isamaalise kasvatuse püsi- ekspositsiooni, mis paiknes piirivalve linnaku ühekord- ses hoovimajas. Ta kaasas

tegevusse peale piirivalve Lõuna-Eesti malevad, politsei, kaitsepolitsei ja päästeameti. Iga osaleja pani välja oma ametkonda kajastava foto- ja artiklistendi ning mingi esemelise infokandja. Major Kivi hoolsa töö tulemusena kujunes välja Eesti riigikaitse ajaloo rikkalik kogum, nüüd muuseum, mis oma eesmär- gilt on võrreldav Johannes Tõrsi Lagedi muuseumiga. Kivi muuseumis on põhjalik- kumalt ja süsteemsemalt kä- sitletud Eesti ohvitserkonna kujunemist Vabadussõjast alates, Tõrsil on rikkalikum relvakogu.

Isamaalise Kasvatuse Muu- seum, mille kahekordne pea- maja koosneb eri teemade kohaselt sisustatud tubadest (näit kaitseväe tuba, piirival- ve tuba, politsei tuba jne), saab hakkama kahe töö- tajaga: peremees – Meelis Kivi, perenaine – kogenud muuseumitöötaja Esta Mets. Muuseum võimaldab ajaloo uurijail ööbida, kasutada suurt siseõue telkimiseks, teha Valgamaa maleval riviõpet, harjutada noorkotkastel kätt laskesimulaatoril jm, loomuli- kult võetakse vastu ka ekskur- sioone. Ajaloolise Paju lahingu paik on otsekui muuseumi osakond, nõnda tihti on major Kivil tulnud seal huvigruppe valgustada. Küllap jätkab lennund lõpetanud kopter oma teenistust heas ajaloo huviliste seltskonnas.

Priit Silla

Valgamaa kotkanoorte sügislaager

23-25. oktoobrini pidasid Valgamaa maleva kotka- noored Puka Keskkoolis sü- gislaagrit. Selle korraldasid maleva noorteinstruktorid Anu Lillipuu ja Kaimo Vaht- ra. Laagrisse oli kogunenud 70 noort Valga, Ala ja Ri- daja põhikoolist, Pikasilla algkoolist ning Tsirguliina, Tõrva ja Valga gümnaasiu- mist ja Puka keskkoolist. Laagripäevad olid tegevust täis, polnud auke ega sihi- tult hulkuvaid rühmakesti.

Esimese päeva pidulikule koondusele ja tutvumisele üksteisega järgnes teisel päeval relvaõpe. Veebel Kalvi Kaart ja kaitseväe- lase Silver Jäger selgitasid ohutusreegleid, relvad lahtivõttu-kokkupanekut, hooldamist, hoiustamist ning olulisemat relvaseadu- sest. Nooremad kodutütred ja noorkotkad tegid järgu- katseid, teisi sõnu näitasid oma teadmisi. Vihmaste ilmade tõttu sai õue ainult

värsket õhku hingama, sel- leks korraldati riviõpe ja üks võistlustest väljas. Laagripere söötmise kõr- valt täitsid naiskodukaitsjad Eveliin Tamm, Tiina Purga, Eha Salu, Janne Salumäe, Marika Ilisson, Heili Mets ja üksikkompanii tegevlii- ge Andrus Poola toitlus- tusmooduli, mis tähendab neljandikku naiskodukaitsja baaskursusest. Kui naised on täitnud ka organisatsioo- niõppe, esmaabi ja sõdu-

rioskuste mooduli, saavad nad tunnistuse baaskursuse läbimise kohta. Laagris toimunud juhendasid ja abistasid Siim Rohumets, Ranel Gerassimov, Mihkel Saul, Konstantin Timakov, Marje Vokk, Evelin Armulik, Sigrít Säinas, Kalvi Kaart, Aimar Pehlak, Hannes Va- natoa jt. Tänu kokkadele ja kõigile teistele said lapsed kasuliku nädalavahetuse.

Vello Jaska andmetel

Talvesõja algusest 70 aastat

30. novembril 1939 ületas punaarmee Soome piiri Karjala Kannasel, Laadoga Karjalas, Kuhmos, Suomussalmel, Sallas ja Petsamos. Samal ajal alustas N Liit hävitavaid pommituslende, sh ka Helsingis. Teatavasti käisid Soomet pommitamas ka Eesti baasides olevad lennukid. Talvesõda oli alanud. Tollal 72-aastane Mannerheim võttis taas vastu ülemjuhataja ameti. Vägukiiirusel moodustati uus valitsus, et alustada uuesti läbirääkimisi N Liiduga ja saavutada loovutuste hinnaga kokkulepe. Rinde kohendamiseks oli hädasti vaja lisa-aega. Peaministriks sai Soome Panga peadirektor Risto Rytö, välisministriks sotsiaaldemokraat Väinö Tanner, keda arvati rahukõne- lusteks sobivat, kuid kes oli Moskva silmis „töölisklassi reetur“. Kaitseministriks jäi Niukkanen. Uus valitsus as- tus ametisse 1. detsembril.

Samal päeval sai Soome endale teisegi valitsuse. N Liit pani esimesel sõjapäeval vallutatud alal Terijoele Stalini käsu kohaselt ametisse Soome Rahvalitsuse. Terijoe valitsuse peaministriks tuli Otto Ville Kuusinen, kes oli Soome Vabadussõjast Vene- maale põgenenud ja Kremli kõrge positsiooni saavutanud. Terijoe valitsus kiitis heaks Stalini poolt nõutud alade loovutused Karjala Kannasel ja Hangos. Vastutasuks lu- bati Soome rahvavabariigile alad Ida-Karjalast. Molotovi ja Kuusise allkirjadega abis- tamise ja sõpruslepingus seisus must-valgel, et N Liidu piirile „Soome kapitalistliku valitsuse poolt rajatud sõ- japesa hävitatakse Soome rahva kangelasliku võitlusega punaarmee toetusel“. Samas tehti teatavaks, et „on tulnud aeg teha teoks Soome rah- va saajanditevanune lootus Karjala rahva ühendamisest

Soome sugulasrahvaga ja liitumisest ühtseks Soome riigiks.“/Arhiivivirru ajaloolane saab siit kinnituse N Liidu heatahtlikkusest./ Soome olukord oli räbal. Rootsi keel- dus abistamast. Head töotas tuua aga rahva ühtsus, seda vastu Moskva rehkendusi. Nagu Kremli punastele oli omane, lootsid nad, et nüüd kordub 1918. aasta kodusõ- da: töölisel ja endised puna- kaartlased liituvad vennaliku punaarmee ja valgetele tehakse kiire lõpp. Juhtus aga vastupidi: endised punakaart- lased asusid vabatahtlikult kaitsma Soome iseseisvust. Sõja algul oli vastupanu nõrk, sest piiril olid vaenlasel vastas ainult piirivalve ja nõrgad kait- seüksused. Nende ülesanne oli vaenlast kinni pidada, kuni jõuavad kohale kordusõp- puste nime all mobiliseeritud mehed. Olukord oli kõige täbaram Laadoga Karjala rindel. Mannerheim seadis

sealsete vägede etteotsa kol-ltn Paavo Talvela, kes läks oma vähete jõududega, kuid hea maastikutundmisega, vasturünnakule. Kiirmarsile lootnud vaenlane sai lüüa, taganes kättevõidetud posi- sioonidelt ja kaotas rohkesti sõjavarustust. See võit tõstis soomlaste lahingumoraali ja kasvatas lootust. Soom- laste vaprus tõusis Lääne lehtede esikülgedele tükiks ajaks. N Liit visati Rahvaste- liidust välja. Talvela ülendati kindralmajoriks. Maailma avalikkus ülistas ja imetles küll Soomet, kuid abi andis vähe ja seegi kippus hiljaks jääma. Eriti nahahoidlikult käitus Soome suhtes Rootsi. Stalin oli sunnitud Terijoe valitsuse laiali saatma, tema propagandasõda oli selgelt kaotatud. Säästmaks elusid võttis Soome 13. märtsil 1940 vastu alandava rahu, kuid säilitas oma riigi. N Liit sai Soomelt Karjala

maakitsuse koos Viiburiga, mitu Soome lahe saart ja Salla ala. Soome kaotas langenute ja haavatutena 70 000 meest, N Liit aga 358 723, neist teadmata kadunuid 126 875. Viimati mainitud luud valendasid Kannase metsades veel parkümmend aastat tagasi. Talvesõjas võitles ka u 1 000 eestlast ja 8 000 Rootsi vabatahtlikku. N Liit on Soomet purustanud, mõnitanud ja alandanud ka II maailmasõjas ja kuni N Liidu lagunemiseni. Praegu- ne Venemaa tõstab/ei tõsta Karjalast Soomele müüdava metsa tolle. Venemaa kuu- lub Soomest praegu Eesti suurune maa-ala, mille tagasi taotlemist nõuab suur osa rahvast, kuid vaikib valitsus. Sõja eest evakueerunud kar- jalastele pole nende maid ja varandusi kinni makstud ega tagastatud. Kas siis Stalin elab veel?

Priit Silla

Meenutusi Tartu rahu konverentsilt

William Tomingas. Mälestused Vaikiv ajastu Eestis, Tallinn Olion 1992, lk 163

Tartu rahu kinnitati 2. veebruaril 1920. Tänavu detsembris aga möödub 90 aastat Tartu rahu tormilistest läbirääkimistest, mille käigus meile kasulik rahu sündis.

Tartu rahu konverentsi avakoosolek peeti 5. detsembril 1919. Eesti poolel võtsid koosolekust osa J. Poska, J. Seljamaa, J. Soots, A. Piip, M. Püüman, kolonel Mutt, sekretär W. Tomingas; Vene poolel L. Krassin, A. Joffe, F. Kostjajev, V. Mihhailov, sekretär N. Klõško. Nimetatutest olid kaks, Kostjajev ja Soots, lõpetanud Nikolai sõjaväeakadeemia, mõlemad täis tollase Vene ohvitseri kõrkust ja enesekindlust, mis muutis nende edaspidise vaidluse vihaseks lahinguks. Esimene konverentsi päev sisaldas nii Poska kui Krassini avakõne, mille toon ei eeldanud kergeid kokkuleppeid. Vahejuhtumina veel nii palju, et Poska viskas välja lätlaste vaatlusdelegatsiooni. Teatavasti taganesid lätlased rahu sõlmimisest toetudes inglaste-prantslaste nõudele – nood pooldasid väikeste piirialade jätkuvat sõda N Venega, et aidata võimule tagasi Vene monarhiste.

Konverentsi algusnädala päevakorras seisis küsimused: Eesti iseseisvuse tunnustamine Venemaa poolt, sõjaliste tagatiste andmine Venele, Eesti-Vene piiride kindlaksmääramine. Joffe ütles, et Eesti olevat pidanud agressiivset sõda N Vene vastu, ühinedes Judenitšiga pealetungiks Petrogradile. Poska vastas, et need olid Vene väeosad, kes aasta tagasi murdsid sisse Eesti territooriumile sihiga vallutada kogu Eesti maa-ala, alustades seega agressiivset

sõda N Vene poolt. Eesti on selles sõjas tegutsenud vaid enesekaitseks. Poska argumentide ümberlõkkamiseks seletas siis Krassin aplombiga, Eesti-N Vene sõda pole olemas. On vaid kodusõda, milles Eesti töörahas võitleb rõhujate, kodanlaste vastu. Joffe müksas talle küll külge, aga hoogu sattunud õigeusklik kommunist Krassin jätkas edasi – selles sõjas saab võit kuuluma töörahas, nii nagu see kord saab kuuluma kogu maailmas. Külma rahuga soovitas Poska, et mõlemad Vene delegaadid omavahel kokku lepiksid käimasoleva sõja iseloomu küsimustes, enne kui konverentsil esineda teineteisele vastukäivate deklaratsioonidega. „Meie oleme siia tulnud läbirääkimisteks N Vene komissari Tšitšerini ettepaneku alusel, mille ta tegi 31. augustil Eestile saadetud radiogrammiga. See ei olnud ettepanek lõpetada kodusõda, vaid riikidevahelist sõda. Ka ei saa kodusõjaks nimetada praegust olukorda, kus N Vene punaarmee 6. ja 7. armee kahekordses ülekaalus püüab murda läbi Narva rindest maruliste rünnakutega ööl ja päeval meie vägede vastu. „See konverentsilaud on koht asjalike läbirääkimiste pidamiseks, mitte propaganda tegemiseks, Leonid Borissovits, „ lõpetas Poska. Krassin jäi seepeale wait, millest tuli järeldada, et juba aasta kestnud sõda polnud kodusõda.

Igas küsimuses olid läbirääkimised rasked ja kompromissid ei tulnud kergesti. Kõige tõsisema olukorra ette seadsid venelased meid, kui arutusele tuli piiride küsimus. Nende kirjalik ettepanek tundus meile jalustrabavana. Seal oli piir tõmmatud nii, et näiteks Rakvere linn kuulus Venele, samu-

ti kogu Petserimaa. Puhkenud vaidluste järel määrati küsimuse lähemaks arutamiseks piirikomisjon, kuhu kuulusid kaks kindralit, Jaan Soots ja Fjodor Kostjajev. Kõrvaltoast, kus kindralid asja arutasid, kostus aeg-ajalt hääli, nagu oleks kamandatud armeekorpus. „Ma ei anna ära ühtegi jalatäit Venemaast!“ Karjus Kostjajev. „Kui annate meile paremad sõjalised tagatised, saate paremad piirid.“ Soots vastu: „Riigipiirid ei ole lõõtspill, mida saab tõmmata edasi-tagasi tuju järgi.“ Kostjajev: „Oleme teile küllalt vastu tulnud. Ajalooliselt on meil õigus selle asukoha peale, kus me praegu kõneleme. See oli venelane vürst Juri, kes omandas selle Jurjevi linna. Aga meie oleme suuremeelsed ja sellest me ei räägi.“ Soots: „Ei, ärge olge. Räägime aga pealegi Vene ajaoost. See on huvitav jutt. Kui teie ja mina käisime koolis, algasid kõik Vene ajaloo õpperaamatud, nagu teate, järgmiselt: „Ja venelased saatsid saadikud välismaale üttelema: „Meie maa on suur ja rikas, aga temas ei ole korda. Tulge meid omama ja valitsema meie üle.“ Selle kutse peale reageerisid kolm venda – Rurik, Sineus ja Truvor. Nad tulid Novgorodi ja asutasid Vene riigi. Ruriku järeltulijad valitsesid Venemaal 700 aastat, kuni aastani 1613, kui troonile valiti Romanov. Need kolm venda, kes tulid omama valitsema Novgorodi, olid varjaagid, eestlased. Aga meie oleme suuremeelsed, jätame teile Novgorodi ja peale kauba veel Moskva, mis kuulus Ruriku perekonnale.“ Seepeale tormas Kostjajev vandudes toast välja. Piiriküsimus ei nihkunud paigast. Kogu detsembrikuu, mil Tartus käis konverents, kestsid ägedad lahingud Narva rindel. Venelased püüdsid maksu mis maksab murda meie rinnet, lootes nende võitude puhul võida Tartus dikteerida meile oma rahutingimusi. 18. detsembri õhtul teatas Laidoner, et varahommikul pimeduse katte alla oli venelastel õnnestunud tungida mööda jääd üle Narva jõe ja võtta käsitsivõitluses ära meie tähtis positsioon Kriüša

külas. Nii avanes neil võimalus tungida sügavale meie tagalasse, lõigata läbi Narva viivad raudtee ja maantee ja ohustada tõsiselt seda linna. Olles teadlik sellest võimalusest, tegi vaenlane ülimald pingutusi, et arendada oma sissemurdu. Kogu päeva kestsid vihased võitlused. Meil õnnestus siiski venelaste laviin peatada. Tunni aja eest saime Kriüša tagasi ja paiskasime venelased üle jõe. Kõik Laidoneri teate kuulajad, ka kindral Soots, päästsid valla kergendusohke. Kindral selgitas, et meil ei ole strateegilist reservi, mis igal väejuhatusel peab olema edukaks sõjapidamiseks. Meil on iga mees frondil. Kui kuskil tekib auk, siis peab seda toppima ja lappima kohalike jõududega. Meie rinne on kui pinguli tõmmatud lõng – kui see kuskil katkeb, on vaenlasel tee vaba kas või otse Tallinna. Kui kellegi on vaja rahu, siis on seda meil, aga venelasele me alla ei vannu. Kurrrat!

Kui algasid vaidlused sõjaliste tagatiste üle, mida Vene kui olulist tingimust Eestilt nõudis, pani Krassin kahtluse alla kas Eesti ka ausalt lepingut täidab, kuigi ta sellele alla kirjutab. Vastulausest tõi Poska esile komissar Litvinovi poolt 22. novembril allakirjutatud sõjategevuse ajutise peatamise kokkuleppe, mida Vene pool rikub tänase päevani. Kõigepealt eitas Vene pool selle kokkuleppe olemasolu. Kui tõendusena näidati neile Litvinovi radiogrammi, nõustuti pika hambaga kokkuleppe olemasolus, kuid väideti, et Litvinovil polnud volitust sõjategevuse ajutiseks peatamiseks. Siiski muutus Vene pool pärast nurkaajamist leplikumaks: sõjaliste tagatiste osas saavutati meile vastuvõetav otsus. Kuna kindralite piirivaidlus oli ummikusse jooksnud, pani Poska ette teha konverentsi töös kolmepäevane vaheaeg (19-21. detsember). Joffe jäi Tartusse, Krassin sõitis Moskvasse, Kostjajev läks rindele punaväge innustama (nagu hiljem selgus).

Järgneb detsembrikuu Oma Maas

Torma üksikkompaniile annetati lipp

Hingedepäeva jumalateenistusel 1. novembril õnnistati Torma kirikus Torma üksikkompanii lipp. Õnnistatud Torma Maarja koguduse õpetaja Mehis Pupart ja Kaitseliidu peakaplan Aivar Sarapik. Üritusel viibis Jõgeva maavanem Viktor Svjatõšev, Torma ja Saare valdade volikogu esimehed ja vallavanemad ning Mustvee esindajana linnapea-kandidaat Mati Kepp, Noorkotkaste peavanem Silver Tamm, Jõgeva maleva looja ja ülesehitaja major Ants Nurk jt. Naela löid lipuvardasse malevapealik kpt Janno Rosenberg, maavanem Svjatõšev, lipu annetajad, kompanii esindajana Väino Joosua, uue lipu idee algataja Ülo Pärn ning NK ja KT Torma rühma esindajad. Teenistusel mängis Jõgeva maleva ja Torma valla ühendorkester maleva vaimuliku n-ltn Raino Kubjase juhatusel. Annetajate nimel andis lipu Jõgeva maleva pealikule kpt Rosenbergile Saare vallavanem Jüri Morozov. Torma kaitseliitlaste nimel võttis lipu vastu üksikkompanii pealik, Mustvee konstaablijaoskonna juhtivkonstaabel n-srs Andrus Väits.

Torma üksikkompaniile lipu annetamine kerkis päevakorrale tänavu kevadel. Üksikkompanii juhatuses vastuvõetud kavand osutus lipu annetajale Torma ja Saare valla ning Mustvee linna volikogudele ja valitsustele nii sümbolite kui värvilahenduse poolest sobivaks. Torma üksusele lipu annetamist toetasid rahaliselt samuti Torma

Põllumajandusosahing ja Folie MP AS.

Lipu üksusekõlgu sarnaneb suuresti sõjaeelse Torma malevkonna lipu omaga. Lipu malevakõlgu on pärit Jõgeva maleva uuel lipult, mis oli avalikkuse ees esmakordselt tänavusel võidupüha paraadil Jõgeval. Endine Torma kaitseliidu lipp õnnistati Mustvees 21. juunil 1936 Tartumaa maleva 18. aastapäeva tähistamise raames. Tähtsad külalised maakonnalinnast Tartust toimetas Mustveesse Peipsi laevastiku divisjoni suurtükilaev Tartu. Kava kohaselt pidi lipu malevkonnale üle andma Kaitseliidu ülem kindral Johannes Orasmaa, kes haruharva taoliselt üritusest osa võtmast loobus.

1940. aastal kurja aja saabumisega läks malevkonna lipp kaduma. Kas sattus lipp punavõimu valdusse või jõudis keegi selle peita, pole teada. Võimalikust lipu peitmisest teadjad nõukogude ajal seda saladust kellelegi ei usaldanud ja nüüdseks on saladuse teadjad juba ammu lahkuda jõudnud. Terve nõukogude aja oli peidus Torma tuletõrjeühingu lipp ja pole sugugi välistatud, et kaitseliidu lipp võib veel kusagilt päevavalgele tulla. Huvitava kombel pole Riigiarhiivis ka Torma malevkonna lipu kavandit ja seletuskirja, vähemalt neis säilikuis mitte, kus seesugused arhiivimaterjalid talle on.

Ülo Pärn

Raamatu „Läti Leegion“ taustast

Hoolimata naabrusest tunneme Lätit ja Leedut vähe, seda eriti okupatsiooni ajal maha vaiktud osas. Lätit teame rohkem ärkamisajast, mil kuulusime samasse Liivimaa kubermangu pealinnaga Riia. I maailmasõjas võitlesid meie vanaisad Kuramaa kaevikus või Väinajõe (Daugava) kallastel, mõned ka kuulsates läti kütipolkudes. Vabadussõjas lausa koduneti Lätimaal, kus Eesti Rahvavägi aitas korduvalt lõunanaabrit iseseisvusvõitlustes. Kuid II maailmasõjast Lätis ei teata peaaegu midagi, sest järgnev Nõukogude ike rookis rahva mälest kogu eelnenu, rajades teed sihikindlale valele vallutaja huvides. Muidugi huvitavad ka need aastad järelepõlve. Anna Zigure, Tartus õppinud filoloog ja Läti suursaadik Helsingis, kirjutab: „Teine maailmasõda on lätlaste mõtteliselt lähemal kui ühelegi teisele rahvale, kui mitte arvestada leedu ja eesti rahvast. Suurema osa Euroopa jaoks lõppes sõda enam kui poole sajandi eest. Juudid on nende aastate jooksul hoolega otsinud, püüavad veelgi leida ja kohtu alla anda igat oma rahva mõrvarit. Lätlased ei saanud seda Nõukogude okupatsiooni ajal teha, nüüd aga kostab nii idast kui läänest õpetusi, et lätlased ei tohiks kedagi süüdistada,

kuna see oli nii ammu.“ („Läti maa ja taevast“, eesti keeles a. 2001). Kuid kuritegudest ja kurjategijatest on meile olulisemad sangarid ja Baltikumii rahvaste võitlus II maailmasõjas, mis kummutab vaele vabatahtlikust alistumisest ja aitas taasiseseisvumisele pool sajandit hiljem.

Tänavu ilmus eesti keeles 320-leheküljeline raamat „Läti Leegion“ 153 foto ja 29 sõjakaardiga. Arturs Silgailis (1895-1995), raamatu autor, kuulub Läti sõjaväelaste põlvkonda, kelle ohvitserikarjäär algas I maailmasõjas tsaari sõjaväes. Bolševike võimuhaaramise järel siirdus ta Balti Landeswehri ja sealt Vene valgete Loodearmeesse. Vabadussõja puhkemisel astus ta loodavasse Läti sõjaväkke, kus teenis edasi ka rahu ajal. 1939. aastal oli ta jõudnud kolonelik ja Zemgale diviisi staabiülemaks. Aasta hiljem hävitas maale tunginud Nõukogude võim Läti riigi ja sõjaväe, kuid tal õnnestus Lätist lahkuda.

Nädal peale Vene-Saksa sõja puhkemist algasid metsavendade rünnakud Punaarmee vastu, sundides seda kiiremini taganema, et päästa rahvast röövimisest ja mõrvamisest. Üks suuremaid Läti metsavendade koondisi

tegutses Võru sõpruslinna Aluksne ümbruses kolonel Karlis Aperatsi juhtimisel. Võru ümbruses tegutsesid metsavennad kolonel Tilgre juhtimisel. Vastupanuliikumise esikoht kuulus aga rindele lähemal asunud Leedule, kus rahvuslased juba sõja puhkemisele järgnenud ööl vallutasid pealinn Kaunase raadiojaama ning lasksid õhku Punaarmee staabi.

1941. aastal naasis Silgailis kodumaale, et taastada Saksa sõjaväe raames Läti sõjavägi ning selle abil Läti riik ja iseseisvus. Ta töötas Läti Omavalitsuses personaalülemana, läks rindele 15. läti diviisi jalaväeinspektoriks, tegutses ka eriülesandega võitlusgrupi juhina, ülendati brigaadikindraliks ja Läti Leegioni kindralinspektuuri staabiülemaks. Nõnda oli ta tõusnud teiseks meheks kindralinspektor Bangerkise järel Läti rahvuslikes relvajõududes, kuhu kuulus 120 000 - 150 000 meest. Läti rahvuslikud ringkonnad samuti kui Eesti omad otsisid võimalusi, et ka Saksa okupatsiooni ajal jääksid relvad oma rahva kätte. Endistest metsavendadest moodustati politsei-pataljonid Läti ohvitseride juhtimisel Saksa tagala julgestamiseks Venemaal. Need pataljonid aga hajutati Saksa üksuste vahel tohtul

idarindel. Omavalitsuses kerkis mõte luua Läti Leegion ja aretada see rahvuslikuks sõjaväeks. Eestlased said oma leegioni asutamise loa aasta varem, lätlased alles kevadel 1943. Aasta hiljem kuulus Läti Leegioni 2 diviisi ehk 6 jalaväerügementi, 2 suurtükiväerügementi ja eriüksused. Leegioni propagandateenistusse astusid nimekad kirjanikud ja kunstnikud, anti välja kahte ajakirja „Daugavas Vanagi“ (Väinajõe Kotkad) ja „Nakotne“ (Tulevik). Läti leegion võitles 65 aastat tagasi Volhovi, Redja ja Velikaja kallastel tõrjelahingutega kodumaad kaitses ja samm-sammult ülemjõu ees taganedes Riia taha Kuramaale.

„Läti Leegion“ on uurimustöö, mida Silgailis hakkas koostama peale sõja lõppu vabasse maailma jõudnud arhiivide ja läti pagulaste abil, tuginedes oma erakordsetele kogemustele. Eestlastele on II maailmasõda pärandanud mahuka ja väärtusliku mälestuskirjanduse, kuid sellise kaliibriga ajalookirjutajat meil pole.

Valdur Raudvassar

Esivanemate vaimus

Hingedeaeg kestab sügiskuust uue aastani. Hingedeaajal on sobiv mõelda esivanemate pühapaikadele ja töotustele. Eestlased on loodusrahvas, metsarahvas ja laulurahvas. Aga meil on asju, mis on veelgi üldisemad ja elavad tugevalt meie mõtetes. Eestlased on hinge-usku. Hing on meil meele ja keeles. Kui miski on hingel, on hing raske, kui miski rõõmustab, muutub hing kergeteks. Kui keegi kipub hinge kallale, olgu kehalises või vaimses mõttes, tuleb end kaitsta. Meie esivanemad pidasid aastakümneid raske söda, et mitte lasta oma hinge orjastada. Läti Henrik vahendab oma kroonikas meie esivanemate vande ja vabadussõja mõtte – kuni on kasvõi üks põlvepikkune poisike, ei võta me vastu ristiusku. Peale vallutamist aga pesid esivanemad oma hinge võõrale jumalale allutavast ristimisest puhtaks. Maausulised on vabad hinged, kes austavad küll kõiki jumalaid, kuid ei anna oma hinge neist ühelegi. Veel 1428. a kehtestasid kohalikud kirikuvõimud ristimisvee mahapesemise eest karistuseks surmanuhtluse. Õnneks polnud selle seaduse täitmist võimalik kontrollida. Rahvasuu kõneleb, et Virumaal Pada maalinna kaitsjad ei alistunud vallutajatele ning langesid viimseni. Tasuks vapruste eest panid jumalad nende hinged elama maalinnas, kust võib aeg-ajalt kuulda mõõkade kilinat ja hobuste hirnatusi. Siis kui käes on õige aeg, tulevad nad ilmavalguse kätte, ajavad vallutajad maalt välja ja vabastavad oma järeltulijad. Liivimaa vanemast riimkroonikast võime lugeda,

kuidas 1227. a talvel tappis piiskopi juhitud sõjavägi Muhu maalinnas rohkem kui 2 500 meest, naist ja last, kuna need polnud nõus alistuma ja end ristida laskma. Esivanemad valisid pigem surma, kui oma hinge orjastamise. Nende ja kümnete tuhandete muistses vabadussõjas Eesti eest elu andnud inimeste ning järgnevatel okupatsioonisaajanditel piinatute ja mõrvatute hinged valvavad meie tegude ja vabaduse üle. Hinge võib sõbralikele inimestele ja rahvastele avada, kuid seda ei või kellegi meeleva usaldada. Inimene peab end hoidma, et hing sees pysiks. Kui heidad hinge, seisab ees Toonela tee, kus ootavad esivanemad. Kuid hingedeaajal ja teistel pyhadel päevadel tuleb hing tagasi, et rännata vanu radu ja olla kodustega. Oleme ju üks pere ja üks rahvas siin- ja sealpool Toonela jõge. Meil on yksteisest tuge. Hingedeaeg kestab hämaraval aastalõpul sygiskuust uue aastani. Hinged ei vaata kalendrisse, vaid liiguvad, kui ilm on vaikne. Hingedepäev on just siis, kui on vaikne ilm ja pererahvas saab hingi puhtas ja vaiksuses kodus kohaselt vastu võtta. Sageli on peetud hingedepäevi järjestikustel esmas-, teisi- ja neljapäevadel. Esivanemad on hingede tuleku puhul tapnud linnu või looma, et pakkuda neile värsket liha valmistatud toitu. Kuid värskest veelgi olulisem on, et hingi oodatakse, austavalt vastu võetakse ja seda lauale pannakse, mida võtta on. Samuti on jõululaupäeva- ja vana-aasta õõseks lauale jäetav toit mõeldud hingedele.

Esivanemate eeskujul järgivad täna need mehed ja naised, kes mõtlevad oma hinge ja kodumaa kaitsmisele ning astuvad selle nimel Kaitseliitu või Naiskodukaitsesse. Täna võime vabalt mälestada esivanemaid, järgida oma põliseid tavasid ja kõnelda sellest, mis on meie rahvale püha. Hiitega seoses on hiljuti toimunud ja varsti toimumas mõndagi põnevat. 11.10. korraldas Maavalla koda koos Kunda linnavalitsuse ja Tartu ülikooliga Kunda Hiimee päeva. See oli märgilise tähendusega sündmus, sest veel hiljuti käidi linnaga kohut, et päästa püha paik seda ähvardava tuulepargi ehituse käest. Nüüd on aga vaidluse osapooled leppinud ja istutasid koos pühapaika tammeterusid, et panna alus uuele hiimetsale. Kunda Hiimee tuli austama Setomaa esindus eesotsas ülemtsootska Sarve Õiega, Haanimeeste Nõvvokua esindus, Eesti põlisrahvaste sihtasutus, kohalikud maausulistele kodaj ja hiiesõbrad Eesti eri paigust. Toimus ka palvus, kus meie esivanematelt ja jumalaltel – Maamalt, Ukult, Veeemalt jt – paluti õnnistust ja kaitset maale ja rahvale ning kõikidele põlisrahvastele. Juba mitu aastat rändab ringi koja koostatud kuvanäitus "Maavalla looduslikud pühapaigad." Kuni 16.01 saab seda vaadata Elvas Tartumaa Muuseumis. Huvilistel on võimalik näitust ka endale tellida. 28.11. algusega kl 13 toimub Tartus Eesti Kirjandusmuuseumi hulgas võiduka esikoha. Taaskord näitasid Alutaguse kodutütred, et on laskmises parimatest parimad.

10222. Eelmise, põlisrahva ajaarvamise järgi 10221. aastal Hiie sõbraks valiti Martin Kivisoo, kes on aastate jooksul aidanud tublilt kaasa Muhumaa pühapaikade hoidmisele. Ajaloos esimest korda on võimalik kõrgkoolis eraldi aiena õppida looduslikke pühapaiku. Maaülikooli loengusarjas tutvustavad pühapaikade vaimse ja materiaalse kultuuripärandi, looduse, tervise, usuvabaduse jm tahke oma ala asjatundjad. Näiteks 04.11 kõneles professor Jaanus Paal pühapaikade looduslikust elurikkusest. Ajakirjas Maakodu ilmub sari Hiiesõnastik ning ajakirja Loodusesõber sari tutvustab kõige külastatavamaid, kuid samas pühapaigana enamusele tundmatuid hiisi. Jutuks on olnud Ebavere mägi, Taevaskoda, Panga pank, Pühajärv ja Saula Sinihallikas. Suvel jõudis poeetile artiklikogumik "Looduslikud pühapaigad, väärtused ja kaitse", mis annab tervikliku ülevaate pühapaikadega seotud eri teemadest. Maavalla koja võrguleht pakub rikkalikult teavet meie pühapaikadest, rahvakalendrist ja tavadest ning vahendab põlisrahva uudiseid. Huviline saab tellida endale ka uudisteülevaateid vahendava teabelisti. Maausulised inimesed, kes tahavad mõttekaaslastega suhelda ja ühistes ettevõtmistes osaleda, on oodatud kojaga liituma. Maavalla koda toetab ka kohalike kodade asutamist. Koja avalikele ettevõtmistele on aga oodatud kõik hiite ja põlisrahva sõbrad. Huviline leiab rohkem teavet koja võrgulehelt: www.maavald.ee Ahto Kaasik

Maavalla koja vanem

Aidakem kommareid ahjust välja!

Kommunistliku elukorralduse ideaalid, millest viimasel vene ajal jutlustati, ei erinenud oluliselt maapealse taevariigi põhimõtetest. Vabadus, võrdsus, vendlus, ekspluateerimisvaba ühiskond, igaühelt tema võimete järgi, igaühele vastavalt tema vajadustele, kõigi rahvaste ja keelte piiramatu areng ... olid väärtused, millest oldi unistatud kaua. Leninliku definitsiooni kohaselt kujutasid kommunistid endast töölisklassi avangardi (eelsalka), kelle ainsaks privileegiks oli/olla seal, kus on kõige raskem, ning kelle põhivaenlasteks on kapitalism ning kapitalistid. See, et S-ist, T-st, V-st jpt. tuntud kommunistmehitajatest on olude sunnil saanud kapitalistid ehk iseenda suurimad vaenlased, ei ole paraku ainult nende inimeste tragöödia. Aastatepikkune elu lõhestatud hingega – iseenda suurima vaenlasena – võib ruineerida tugevaimagi tervise. Sest kollektiivne elu avarates põrguahjudes (füüsiline stress), kus pealegi tööpäevad vahelduvad puhkepäevadega, mõjub üldjuhul vähem tapvalt kui psüühiline stress – alaline ohutunne ja hingepeinad. Pole kahtlust selles, et Juku-Kalle Raid ja Indrek Tarand soovivad ülekäte läinud kommareid (endiseid kommunistmehitajaid) nende isiklikest põrguahjudest pigem välja aidata. Näib, et unistused vabadusest, võrdsusest, vendlusest ja ekspluateerimisvabast ühiskonnast pole veel täielikult kadunud.

Tõnis Siim

tegelikult, ehket tegelikult, ehket telekeele ehted – katkend mõtterada, jätkab tühi vada.

KODUTÜTARDE LASKEVÕISTLUS

23. oktoobril leidis aset kodutütarde õhupüssist laskmise esivõistlus Tallinnas Audentese lasketiirus. Meie tublid kodutütred: Valeria Škabara, Darja Nikolajeva, Valeria Koljuhina, Julia Soboleva ja Luiza Kopajeva saavutasid Aleksandr Makarovi juhtimisel kaheteistkümneme võistkonna hulgas võiduka esikoha. Taaskord näitasid Alutaguse kodutütred, et on laskmises parimatest parimad.

Tiina Normak
noorteinstruktor

Ruotuväki 19/2009 kirjutab

Venemaa nekrutid kosuma

Venemaa noorsõdurid pannakse kohe teenistuse alguses lisatoidule, sest tuhanded noormeestest kannatavad alakaalulisuse käes. Tänavu sügisel tuli idanaabril sõjaväkke kutsutuid kõlbmatuks tunnustada u 50 000 noormeest alatoitluse tõttu. Umbes 20 000 liigsaledat võeti küll teenistusse, kuid saadeti kohe kosutuskuurile. Vladimiri oblastis paikneva Muromi linna nekrutite eest vastutava Aleksandr Shatshavlevi sõnade kohaselt saadavad paljud vanemad poja sõjaväkke, sest kodus pole lihtsalt midagi süüa. Olu-kord on veelgi halvenenud üleilmse majanduskriisi ajal.

Itaallasi kahtlustatakse Talibani võitlejate äraostmises

Itaallased on sattunud kahtluse alla Talibani võitlejate äraostmises tagamaks endale oma valvataval alal rahulikku äraelamist. Ajalehe teatel maksid itaallased Talibani mässulistele selle eest, et kumbki pool ei ründaks teist. Mässulistele ülemad ja Afganistani ametnikud on „turvaraha“ maksimist kinnitanud. Itaalia valitsus eitab seda. Mullu kandsid Prantsuse rahuvalvaja suuri kaotusi Sarobi piirkonnas, mis oli varem olnud itaallaste vastutusala. Äraostmine seletaks prantslaste eksliku riskiarvestuse.

Toim

12. DETSEMBRIL KL 12-15 ON TALLINNAS OKUPATSIOONIDE MUUSEUMIS ARUTELU TEEMAL „ISAMAALINE KASVATUS – MIS JA MILLEKS“

Sõnavõttud

- kl 12 Avasõna. Oma Maa toimetaja Priit Silla
- 12.10 Oma Maa asutamisest. Kapten Mati Mumm
- 12.20 Oma Maa asutajaliikme mõtteid. Major Ants Nurk
- 12.30 Kaitseliidu ülem kolonelleitnant Raivo Lumiste
- 12.40 Oma Maa eelkäijast. Eesti Endiste Poliitvangide Liidu esimees Valev Kaska
- 12.50 Naiskodukaitsjana noortele. NKK Sakala ringkonna aseesinaine Urve Loit
- 13.00 Kaitseliidu Tartu Maleva pealik major Ülar Vomm
- 13.10 Kaitseliitliku eneseväljenduse vajadusest. Kapten Ivar Jõesaar
- 13.20 Rahvusliku kasvatusvõimalikkusest ja võimalustest. Tehnikadoktor Toivo Paavle
- 13.30 Valga Isamaalises Kasvatuse Püsi-ekspositsioonist. Major Meelis Kivi
- 13.40 Kikivarvul ajaloo kõndides. Mõningaid mõtteid. Sõjaajaloolane Merike Jürjo

Kohvipaus

- 14.00 Rahvustunde nõrkuse ajaloolisest olemusest ja rahvustunde tugevdamise ajakirjanduslikest võimalustest. Ajakirjanik Ants Sild
- 14.10 Tunnustus Oma Maa tegijatele. Vabadusvõitleja Enn Tarto
- 14.20 Isamaalises kasvatuses Valgamaalases. Valgamaa maleva propagandapealik Vello Jaska
- 14.30 Nõukogude Liidu Demokraatlik Liikumine. Tehnikadoktor Kalju Mätik
- 14.40 Tabusõnadest ja tabuväljenditest. Vabadusvõitleja Mart Niklus
- 14.50 Repliigid. Kokkuvõte
- 15.00 Lõpetamine

ASJAHUVILISED TERETULNUD!

85

Elmar Kivipõld

Sakala Malev õnnitleb oma põlist liiget, kelle kaitsetahe on karastatud Siberi laagrites

96

August Puuste

Sakala Malev õnnitleb oma raudvara, auliiget, kes on Kaitseliidus alates 1934. aastast

Toimetuse palub vabandust vea pärast

Kirjutisse Oma Maas nr 118 „Koloneli laskmine“ Valgamaal on sattunud viga võistkondade paremusjärjestuses. Peab olema: üldvõitja – Kaitseväge Lahingukool, teine – Valga politseijaoskond, kolmas – Otepää üksikkompanii. Nendele järgnesid Valga üksikkompanii, Tartu ja Sakala malev.

OMA MAA

Tellimisnumber 00911

Toimetuse KL Sakala Malev
Peetrimõisa 71024
Viljandimaa

Väljaandja Kaitseliidu Sakala Malev
pealik kol-ltn Anto Kergand
tel. 435 5575, faks 435 5579,
e-mail: oma.maa@mail.ee

Toimetajad Priit Silla 528 4734,
e-mail: priit.silla@mail.ee
Kerstin Käärik 522 1866,
e-mail: kerstin.kaarik@mail.ee